

industrije treba razdvajati od konzervativne težnje za rasterećenjem nacističke prošlosti, ali i razumeti taktičko podudaranje interesa obe struje.

Rasprava o knjizi "Holokaust industrija" dala je poslehladnoratovskim debatama o fašizmu novu ideološko-kritičku dimenziju. Pokazano je da je našla snažne, ali različite interesne i idejnopoličke oslonce u SAD i Evropi. Osim toga u knjizi je pokazana instrumentalizacija patnje u masovnim medijima. Ukazivanje na društvenu, pa čak i političku uslovljenost kolektivnih sećanja još ništa ne govori o stupnju njihove istinitosti, niti o praktično-moralnom značaju. To nije ni bio zadatak knjige s obzirom na već podrobno istraženi antisemitski genocid. Važnije je bilo skrenuti pažnju na to, da ukoliko neki događaj (kao što je instrumentalizacija holokausta) sa zakašnjenjem stekne mesto u javnosti to ne govori o njegovom manjem značaju, već o uslovima koji su sprečavali njegovu aktuelizaciju. Može se dodati da, i obrnuto, kolektivna sećanja koja kratkotrajno i žestoko deluju s razlogom dugoročno gube na značaju. Komercijalizacija jevrejske patnje nije mogla prodrati u centar javnog mnjenja u periodu hladnog rata, niti je holokaust mogao postati ključni negativni simbol sve dok nije našao snažne interese kojima je odgovarala njegova sakralizacija i liturgizacija. Dakle, nije zaborav problem holokaust-svesti krajem 20. veka, već njegova sveprisutnost, instrumentalizacija i prenaglašavanje holokaust simbolike u okvirima vrlo raznorodnih idejnopoličkih rasprava. Sakralizacija holokausta neretko je praćena skandalizacijom uzaoštrenim idejnopoličkim sukobima. Na to se nadovezivala banalizacija koju su nametale svađe oko odštete. Nekontrolisana manipulacija sećanjima i osećanjima nije u skladu sa kontinuiranim naučnim istraživanjima tamo gde se otvara pitanje žrtvi i nadoknade patnje. Politizovani ljubitelji istorije u javnosti stiču primat nad stručnim istoričarima. O osetljivosti javnosti govori i okolnost da su uglavnom samo kritičari ubedljivi, a što su žešći utoliko više. Finkelštajn je reagovao na činjenicu da u medijskom pogledu traumatično i zabavno sećanje mogu ići zajedno i zaokupljati isti javni prostor, a da pri tome ne moraju biti tretirani kao oprečni medijski doživljaji. Holokaust kao univerzalni simbol masovnog stradanja lako je spojiv sa tržištem prošlosti koja nije postojala. Hajszen i Klausen skrenuli su pažnju na to da prošlost, nalik nestvarnoj iluziji, istovremeno zabavlja, politizira i traumatizira, a Finkelštajn je pokazao kako se može uspešno i komercijalizovati.

4. DEO

SLOM SOCIJALIZMA I PREVLADAVANJE PROŠLOSTI.

Odnos prema socijalizmu u toku 20. veka nije bio statičan, nego su se sa promenama epohalne svesti menjala njegova pravdanja i kritike. Svako uže vremensko razdoblje imalo je neku vrstu vlastite kritičke ortodoksije: socijalizam je viđen kao despotizam, birokratski kolektivism, totalitarizam, autoritarno industrijsko društvo, crveni holokaust i sl. Jedva da uopšte treba posebno naglašavati da je od shvatanja integracije realsocijalizma zavisilo i tumačenje njegovog sloma: prioritetno isticanje različitih društvenointegrativnih vrednosti (jednakost, racionalizam, autoritarni nadzor) određivalo je shvatanje njihovog prihvatanja (dobrovoljno ili prinudno) i poimanje prirode saglasnosti (racionalna, iracionalno-utopijska). Kod imanentnih tumačenja jezgra integracije socijalizma (utopija, teror, propaganda), pitanje zašto se evropski socijalizam raspao, zamenjeno je pitanjem kako je uopšte mogao